

5-Мавзу: ҲИМОЯЛАЙДИГАН ЎРМОН ДАРАХТЛАРИ ЎТҚАЗУВИНИНГ ТИЗИМИ.

**3. Режа: Ўрмон мелиорацияси учун
фойдаланадиган асосий ўрмон дарахтлари
ва буталар тавсифи**

-
- ❑ Ўрмон дарахтлари ва буталар қуйидаги асосий наслий гуруҳларга бўлинади:
 - ❑ бош насллар.
 - ❑ йўлдош насллар.
 - ❑ буталар.

Уларнинг ҳар бири наслар гуруҳи чегарасида алфавит тартибида асосий морфологик белгилари ва кўпайиш усуллари, экологик хусусиятлари бўйича тавсифланади. Бу ерда дарахтларнинг ўсадиган жой (район) лари ва ўрмон мелиорациясида фойдаланиш тавсияси берилади. Дарахтларнинг баландлиги, ўсиш тезлиги ва яшаш муддатлари оптимал шароит мисолида берилган.

Айрим наслар тўлиқ ўрганилмаганлиги сабабли яшаш муддати берилмаган. Дарахтларнинг ўсиш тезлиги маълумоти биринчи 10 йиллик бўйича берилган, бу маълумот ўрмонларни ташкил қилишда жуда муҳим аҳамиятга эга.

Дарахтларнинг бош наслари:

- ❑ 1. ОҚ АКАС (акация). Баландлиги 25 метрдан ортиқ, диаметри 1 м., 70-80 йил яшайди шохбарги (кронаси) нафис, барглари патсифат, гуллари оқ, шингил бўлиб осилган. Тез ўсади, уруғидан кўпаяди. Ёруғлик ва ҳароратни севади, қурғоқчилик ва шўрланишга бардош беради. Жарлик ва дара (балка) ларни ўрмонлаштиришда қиммат баҳо ҳисобланади. Иҳота дарахтлари чизимида кенг фойдаланилади. Ватани – Шимолий Америка
- ❑ 2. ВЯЗ. (патсимон шохли қайрағоч) . Баландлиги 15 – 20 м, 35-50 йил яшайди, шарсимон шохбарг (крона)ли, уруғидан кўпаяди, ёшлигида тез ўсади, иҳота дарахтлари чизимида ва кўкаламзорлаштиришда кенг фойдаланилади. Табиий шароитда Ўрта Осиёда ўсади
- ❑ 3. ГЛЕДИЧИЯ (УЧ ТИКАНЛИ). Баландлиги 25 – 30 м., диаметри 60-70 см; шохбарги (кронаси) ёйилган, нафис, 20 ёшгача тез ўсади, яшаш муддати 100 йилдан ортиқ, уруғидан кўпайтиради, ўрмон дарахтлари чизимида фойдаланиладиган дарахтлар ичида энг яхшиси. Ватани – Шимолий Америка
- ❑ 4. ОҚ ТОЛ. Баландлиги 20 – 30 м., кенг ва доирасимон, шохбарг (крона)ли. Тез ўсади, 80-100 йил яшайди, қаламчалар орқали кўпайтиради.

□ 5. ЁНҒОҚ. Баландлиги 25 м., 10 йилда 6 метрга ўсади. 300-400 йил яшайди, шохбарги (кронаси) шарсимон. Табиий ўрмонларда Ўрта Осиё тоғларида ўсади. Ҳосили ва ёғочи энг қиммат баҳо ҳисобланади. Умуман ер шарида энг қимматбаҳо дарахт. Асосан саноат боғдорчилигида ва ўрмон дарахтлари чизимида фойдаланилади.

6. ОҚ ТЕРАК. Баландлиги 25-30 м, 100 йилдан ортиқ яшайди. Озиқага бой, намли тупроқларда яхши ўсади. Кўпроқ ўрмончиликда фойдаланилади. Ўрмон дарахтлари ўтқазувида эса жарликлар ва дарёлар ёқасида фойдаланилади. Табиий шароитда дарё ҳавзаларида текислик ва тоғ ёнбағирларида ўсади. Ўрта Осиёда яшайди

7. БОЛЛЕ ТЕРАГИ. Баландлиги 35 м. ва ундан ортиқ, 100 йилгача яшаши мумкин, танаси тўғри, шохбарги (кронаси) тухумсимон ёки пирамида шаклида. Қаламчалар орқали тез кўпаяди. Табиий шароитда Ўрта Осиёнинг дарё соҳилларида ва текисликларида ўсади.

8. Пирамида шаклидаги терак. Баландлиги 25 – 30 метр, 80 – 100 йил яшайди. Қаламчалар ёрдамида кўпайтирилади. Ёввойи ҳолда Ўрта Осиёда, маданийлашган ҳолда эса Россиянинг жанубий қисмида учрайди. Қишлоқ аҳоли пунктларини кўкаламзор қилишда энг қимматбаҳо наслардан бири.

Йўлдош дарахтлар наслари:

- 1. Қайрағоч. Баландлиги 35 метр, тез ўсади, 400 йилча яшайдиган дарахт. Совуққа чидамли, ўрмон дарахтлари чизимида фойдаланилади
- 2. Нок. Баландлиги 25 м, 200 йил яшайди, танаси тўғри, қишга бардош беради, қуруқликка чидайди, тупроққа ўртача талабчан. Ўрмон дарахтлари тизимида фойдаланилади.
- 3. Заранг (клен)лар: ўткир баргли, баландлиги 30 метр, 200 йил яшайди;
ясен баргли, баландлиги 25 метр, 100 йил яшайди, бошқаларга нисбатан ёруғликни яхши кўради, тупроққа унча талабчан эмас, ўрмон дарахтлари чизимида тавсия этилмайди, чунки ўсиб чиқадиган майда кўчатлари далаларни ифлослайди. Фақат жарликлар ичини ўрмонзорлаштиришда фойдаланилади.

4. Арғувон майда баргли (липа) – баландлиги 30 метр, 300 – 400 йил яшайди, йирик баргли, баландлиги 40 метр. Булар асосан дубнинг ва қарағайнинг йўлдоши сифатида топилган. Ўрмон дарахтлари чизимида ва айниқса каналлар бўйлаб жойлашадиган чизимларда кенг қўлланади.

5. Оқтут. Баландлиги 12- 15 метр, 250 йил яшайди, пиллачиликда кенг фойдаланилади. Ўрмон дарахтлари чизимида ва айниқса каналлар бўйлаб ўтказиладиган чизимларида кенг фойдаланилади.

Бута ўсимликлари:

Буталар гуруҳига қуйидагилар киради:

1. Тоғ олчаси, тоғ олхўриси. Баландлиги 6-8 –10 м, 50-100 йил яшайди, ихота дарахтлари чизимида ва кўкаламзорлаштиришда қўлланилади.
2. Сарик акас. Баландлиги 6 метр, тез ўсади 60 йил яшайди. Ўрмондарахтлари чизимида кенг фойдаланилади.
3. Дўлана. Баландлиги 5 метр, ёруғликни яхши кўради, совуққа чидамли. Ўрта Осиё ва бошқа ерларда кенг тарқалган. Тупроқдаги эрозияга қарши қўлланилади.
4. Юлғун (гребенщик). Йирик бута, баландлиги 6 метр, шохлари майда, тангасимон барглар билан қопланган, совуққа чидамли, тупроқ танламайди. Табиий ҳолда чўлларда ўсади, ўрмон дарахтлари чизимида ва шўрланган ерларни кўкаламзорлашда фойдаланилади.

5. Учқат. (жимолость). Баландлиги 3 метр, табиий шароитда
Ўрта

Осиёнинг тоғли ерларида учрайди. Ўрмон дарахтлари
чизими ва кўкаламзорлаштиришда фойдаланилади.

6. Жийда қамбар баргли. Дарахтсимон бута, баландлиги 8
метр, қурғоқчиликка, совуққа чидамли дарахтлар
чизимининг ён қаторида ўтқазилади, қумлик ерларда
фойдаланилади.

7. Қора арча (можжевелник). Паст бўйли, ётадиган бута,
кучли илдизли,
совуқ ва иссиққа чидамли. Табиий ҳолда Ўрта Осиёда кенг
тарқалган, тупроқ ва қумликни маҳкамлашда қўлланилади.

Этиборингиз учун рахмат!!!